मिल, जे. एस — उपयुक्ततावाद पेपर 2

प्रस्तावना — उदारमतवाद आणि व्यक्तीस्वातंत्र्यवाद या अतिरेकातून निर्माण झालेल्या परिस्थितीवर पर्याय देण्यासाठी, बेंथमने उपयुक्ततावादी विचारसरणी विकसीत केली तिचा फार मोठा प्रभाव तत्कालीन सुधारणांवर पडला. जे. एस. मील या विचारवंताने बेंथमच्या उपयुक्ततावादाला उचलून धरले आणि अशी भुमिका घेतली की राज्याने सामाजिक घडणीच्या संदर्भात अलिप्त व तटस्थ भुमिका न घेता मोठ्या प्रमाणात समाज उपयोगी कार्य केले पाहिजे या भुमिकेतून त्याने इंग्लंड मधील सुधारणावादी चळवळ व सामाजिक सुधारणा कायद्याला आपला पाठिंबा व्यक्त केला.

उपयुक्ततावाद्यांनी घेतलेली भुमिका अमर्याद व्यक्तीवादाला व अनियंत्रित लीन मॉडरलसालीवर मर्यादा घालून सामाजिक हिताचा आधारे स्वीकारणारी असली तरी त्यावरून समष्टीवादाचा धोका निर्माण होऊ शकतो व्यक्तीचे हित आणि समाजहित याच्या मेळ घालताना जास्तीत जास्त व्यक्तींचे जास्तीत-जास्त हित हे सूत्र अंतिमतः व्यक्तीचे हित व व्यक्ती स्वातंत्र्य यातून धोका निर्माण करणारे आहे असे काही विचारवंतांना वाटू लागले. या मध्ये मील प्रमुख फेरबदल घडविणारा होता. उपयुक्ततावादाच्या तत्त्वाचे अंतिम परिणाम हितकारी समुदायात होण्याची शक्यता [illegible] जे. एस. मील याने मध्ये अनेक फेरबदल करून उपयुक्ततावादाची नवीन संकल्पना मांडली. यात व्यक्तीगत हित आणि सार्वजनिक हित यात स्वतः समतोल मेळ घालण्याचा व्यावहारिक प्रयत्न मिलने केला आहे. बेंथमचा उपयुक्ततावाद हा संख्यात्मक आहे तर मिलचा उपयुक्ततावाद हा गुणात्मकतेवर आधारित आहे.

व्यक्ती स्वातंत्र्याचा ऱ्हास होईल असे मिलला वाटत होते. स्त्रीकडे सुधारणांना विरोध करायचा नाही, कुटुंबाकडे राज्याला हस्तक्षेपाला वाव द्यायचा नाही. हे मीलच्या विचाराचे मध्यवर्ती सूत्र आहे.

स्वरूप

1) **सुखाची गुणात्मक संकल्पना** — मिल हा सुखाची गुणात्मक संकल्पना मान्य करतो तर बेंथम हा संख्यात्मक गुणाला महत्त्व देतो. बेंथम हा जास्तीत-जास्त लोकांचे जास्तीत जास्त हित हे तत्त्व अंतिम मानतो. तर मील म्हणतो समाधानी डुकरापेक्षा असमाधानी मनुष्य बरा. तसेच समाधानी मूर्खापेक्षा असमाधानी सॉक्रेटीस चांगला. सुखाची संकल्पना ही मानसिक आहे. संख्यात्मक भुमिकेतून सुखाचा विचार करणारा मनुष्य सुसंस्कृत म्हणता येणार नाही.

2) **सुखाची स्थिती ही सुखाच्या गुणवत्तेवर निश्चीत करतात** — सुखाची गुणात्मक पातळी कशी ठरवता येईल या बाबतचे विवेचन करताना मिल म्हणतो की दर्जाच्या गोष्टी पासून न सुख मिळते किंवा [illegible] आपेक्षा सुख कशापासून

मिळेल याचा विचार करावा. सुखाचे साधन उच्च असेल तर सुखाची गुणात्मकता निश्चित करण्याचे मापदंड असतात. सुखाच्या संपत्तीत सुधारणेसाठी महत्त्वाचे असते साधनाकडे दुर्लक्ष करून चालणार नाही. सामाजिक नियमांना यांसी अधिष्ठान आहे. साधन व साध्य दोघांनी व योग्य असले पाहिजे गांधीजींचे विचार नाम होतो - या लाभाचे स्वरूप काय ? सुखात्मक - दुःखात्मक विचार करणे आवश्यक असते

3) उपयुक्ततेपेक्षा स्वातंत्र्याचे मूल्य श्रेष्ठ असते -> बेंथमने उपयुक्तता या नियमावर शासनाने व्यक्तीच्या जीवनात हस्तक्षेप करावा की नाही. या निर्णयाबाबत प्रजाजनांच्या लाभाचा विचार करावा. जास्तीत जास्त लोकांचे जास्तीत जास्त हित ही गोष्ट योग्य समजून राज्याने उपयुक्ततेच्या तत्त्वासाठी निर्णय घ्यावे न या हस्तक्षेप अन्य कोणत्याही कारणासाठी असमर्थनीय ठरविता येत नाही बेंथमने अनेक नवीन कायद्यांना व सुधारणांना पाठिंबा दिला.

मिल याच्या मते सामाजिक जीवनात राज्याला मुक्त क्षेत्र दिला तर सामूहिक राज्याचे कार्यक्षेत्र वाढेल त्याचा परिणाम सर्वकष बनून ते व्यक्ती स्वातंत्र्याला घातक ठरेल उपयुक्ततेच्या कारणासाठी व्यक्ती स्वातंत्र्याचा बळी देणे हे समर्थनीय नाही. राज्याच्या हस्तक्षेपाला मर्यादा निश्चित करताना उपयुक्ततेपेक्षा व्यक्ती स्वातंत्र्याला महत्त्व दिले.

4) उपयुक्ततेचे तर्क आणि नैतिकतेचे स्वरूप – राज्याने नवीन कायदा तयार करावा ते उपयुक्ततेच्या तत्त्वाला अधिष्ठान राहून जर त्या कायद्याचे पालन होत असेल तर त्या शिक्षा झाली पाहिजे कारण कायद्याची पायमल्ली म्हणजेच उपयुक्ततेची पायमल्ली हे गुन्हा आहे.

मिल म्हणतो की व्यक्तीला तलवारीच्या धारेवर दिलेले स्वातंत्र्य हे कायम मार्गी शाश्वत स्वरूपाचे नसते तर नैतिक स्वरूप निश्चित केले गेले

5) उपयुक्ततेच्या तत्त्वातील सापेक्षता – बेंथमच्या मते मनुष्याला सुखाच्या हिशोबाची मापवजूक करण्याची समाजात बुद्धी असते उपजत बुद्धीनुसार कोणते निर्णय घ्यावे तो ठरवितो. आर्थिक, सामाजिक, राजकीय क्षेत्रात जास्तीत, जास्त लोकांचे जास्तीत, जास्त हित सुख हे तत्त्व ठेवायचे आहे. मिल म्हणतो सार्वजनिक जीवनात दूरदृष्टी निर्णयांचा केवळ अपरिहार्य ठरेल उपयुक्ततेच्या आधारावर विभिन्न नीतिमत्ता शाश्वत समाजाच्या दृष्टीने उपयुक्त ठरत नाही. उपयुक्ततेच्या तत्त्वाचा आधार घेताना तारतम्य ठेवण्याची आवश्यकता असते

6) नैसर्गिक हक्कांबाबत उपयुक्ततेच्या तत्त्वाची गरज नाही – उपयुक्तता तत्त्वाचा निकष हाच परिपूर्ण व सार्वत्रिक घेतला जावा ही भूमिका बेंथमने घेतली सांगून त्यांनी नैसर्गिक हक्कांना विरोध केला आहे. उपयुक्ततेच्या तत्त्वाला बाधक निर्माण होतो म्हणून विरोध केला आहे कायदे करण्याचा पूर्ण अधिकार राज्याला बेंथमने दिला ही भूमिका मिल ला मान्य नाही नैसर्गिक ...

Scanned with OKEN Scanner

मौल्यवान संदर्भ स्थाना ८८ उपयुक्ततेच्या तत्वापेक्षा नैसर्गिक हक्कांना प्राधान्य दिले पाहिजे उपयुक्ततेचा हेतू जर व्यक्तीचे जास्तीत जास्त हित असेल तर सार्वजनिक हितासाठी व्यक्तीचा बळी योग्य ठरणार नाही. मिल - यांनी हक्कां बरोबर मालमत्तेच्या हक्कांना वरचे स्थान दिले आहे.

7) <u>उपयुक्तता हा राजकीय बंधनाचा एकमेव निकष असावा</u> —
बेंथमने उपयुक्तता हा निकष राजकीय बंधनाला लावला आहे. राज्याने कायदा करावे केवळ उपयुक्तता हाच निकष लावावा उपयुक्तता तत्वाच्या मर्यादेत व पलिकडचे असे दुसरे काही नाही असे बेंथमचे म्हणणे.

मिल हे मत मान्य करतो कारण राज्याने कायदा करते केवळ इतर ही निकष लावून पहावे ही काळाची गरज असते उदा.- मानवी जीवनात मैत्री, आत्मसन्मान, सहानुभूती, त्याग, ऐतिहासिक स्मृती, धार्मिक भावना इत्यादींना मिलने महत्वाचे स्थान दिले आहे.

कोणत्याही बाह्य बंधनापेक्षा आत्मिक बंधनाला मानवी जीवनात महत्वाचे स्थान असते, व्यक्तीला आपल्या स्वातंत्र्याचा पूर्ण उपभोग घेता करण्याची पूर्ण संधी असावी.

8) <u>व्यक्तिगत हिताचा सार्वजनिक हिताशी मेळ</u> — व्यक्ती ही जास्तीत जास्त सुखाच्या शोधात असतो त्याप्रमाणे समाजातही असेच व्यवहार होतात. उपयुक्ततावादाच्या व्यक्तिगत तत्वाचा विस्तार समाजासाठी ही केला पाहिजे. अशी भूमिका पारंपारिक उपयुक्ततावाद्यांनी घेतली. परंतु हे करत असताना राज्याचे नियंत्रण हे व्यक्तीवर असू नये एका व्यक्तीच्या हितापेक्षा समाज हिताला अधिक महत्व दिले आहे. व्यक्तीला स्वतःच्या बुद्धीनुसार सुखाचा पाठपुरावा करण्यास येथे स्वातंत्र्य नसून त्याने केवळ समाज हिताचा भागीदार व्हावे ही बेंथमची भूमिका होती.

9) <u>राजकीय बंधनाला नैतिक अधिष्ठान हवे</u> — पारंपारिक उपयुक्तता वादात माणसाच्या सर्व कृतीचे सार उपयुक्ततेच्या तत्वात सामावलेले होते परंतु मिलच्या मते केवळ भौतिक सुखाच्या पाठीमागे धावणे ही माणसाची प्रेरणा नसल्याने राज्याने आपले अधिष्ठान सुखवादावर केंद्रित करू नये. मानवी जीवनात भौतिक सुखापेक्षा नैतिक उन्नतीला जास्त महत्व असते म्हणून उपयुक्तता हा एकमेव राजकीय बंधनाचा निर्धारित घटक असू शकत नाही.

10) <u>खाजगी मालमत्तेच्या अधिकाराला मान्यता</u> → मिलने उपयुक्तता वादात खाजगी मालमत्तेला वरचे स्थान दिले आहे. इतर व्यक्तींचे हक्क केवळ पिढ्यांना सुख मिळवता पण राज्याने कोणाच्या कोणतीही संपत्ती मालमत्ता तो हिसकू शकत नाही. समूहाने व्यक्तीला खाजगी - मालमत्ता बाळगण्यास मान्यता दिली आहे.

Scanned with OKEN Scanner

प्रबोधनानंतरच्या अशा आकांक्षा लक्षात घेता व्यक्ती पुरस्कार करणाऱ्या नकारात्मक आविष्कार मोठ्या प्रमाणात जेव्हा टिकेचा पात्र ठरला. तेव्हा विधायक विचार देण्याच्या भूमिकेतून उपयुक्ततेचा नव उदय आला सोबत आत्मश्री स्वागत करणे म्हणजे नव्हे आहे मर्यादा उठवा जसे - जसे स्पष्ट होत गेली तसतसे सरकारने टिकेचे मोहोळ वाढत गेले. मुख्यत्वे स्वातंत्र्य पैलूंच्या आधारे उपयुक्ततावादावर हल्ला चढविला आहे.

① एकांगी तत्वज्ञान — व्यक्तीच्या वर्तनाचा केंद्रबिंदू मार्गस्थ व्यक्ती त्याचे असतो पिंड राखणे आणि सुखाचा वृद्धी करणे हा व्यक्ती वर्तनाचा एकमेव प्रेरक असल्याचे गृहीत धरून जी मांडणी करण्यात आली होती ग्रीक विचारवंत ए.पी. क्युरस - यांनी व्यक्तीच्या सर्व सुखवादावर आधारित जी विचारसरणी विकसित करण्यात आली. तिला Hadnostic तत्वज्ञान असे म्हटले जाते मानवानुसार फार मोठ्या प्रमाणात टिका होऊन. सामाजिक विकासाची विसंगत तत्वे या नात्याने रद्द ठरविले होते. अशा तत्वज्ञानाची — पुनरावृत्ती उपयुक्ततावादाने केली आहे

② उथळ तत्वज्ञान → मानवी वर्तनाची अनुभवाधिष्ठीत मिमांसा करून या आधारे मानवी व्यवहाराचे विश्लेषण केल्याने उपयुक्ततावादाच्या पुरस्कर्त्यांनी या सिद्धांताला शास्त्रीय बादल होते. आदर्श आणि वास्तव यामध्ये फरक — उभे करून आदर्श हे काल्पनिक व मूल्यवर्धी असले तर वास्तव व्यवहारवादी असते. मनुष्य शुद्धया [illegible] करीत असतो नसे तो केवळ संधानानुसार [illegible] नसून आत्मिक व्यवहारिक तत्वज्ञानाचा नैतिकतेच्या कोसळल पडसाने त्याला उथळपणा प्राप्त आला.

③ विकासाच्या दृष्टीने अनुपयुक्त → उपयुक्ततावादी तत्वज्ञान अधिक गतीकडे नेणार आहे. विकास प्रक्रियेचे भविष्यकालीन उद्दिष्टांची निश्चितता अभिप्रेत असते ही उद्दिष्टे आदर्श आणि मूल्य यातून साकार होत असतात अशा चिरंतन व वैश्विक मूल्यांना स्थान न देता केवळ प्राप्त परिस्थितीत व्यक्तीने आपल्या अध्यात्म दृष्टी करी करावी या बाबतचे विवेचन यात केले सामूहे हे तत्वज्ञान उज्वल आशा भविष्याची सोय भान सामोरा नेणार नाही

④ व्यक्तीगत हिताचा सार्वजनिक हिताशी मेळ

अधिक संख्येने आणि अधिक सुखाचा कोणताही तर्कपूर्ण संबंध नाही

) <u>नैतिक व मनोवैज्ञानिक आधारावर टिका</u> –

सुखवादाच्या भावनेला आपलेसे करून उपयोगितावादी विचारवंत उपयोगितावादी विचारांना मनोवैज्ञानिक दृष्टीने अत्याधिक संकीर्ण बनविले आहे. सुखवादी भावना ही मनुष्याला स्वार्थी बनवते, तिला मनुष्य स्वभावाचा एकमात्र तत्व मानले जाऊ शकत नाही, मानव हा केवळ जटील भावनांच्या प्रवृत्ती पासून बनला आहे, ज्यात दया, क्षमा, उदारता भावनांचा समावेश होतो. परंतु बेंथम मनुष्याला आत्मकेंद्रित आणि विवेकशील कमी मानतो. बेंथमच्या या सिद्धांतावर <u>कार्लाईल</u> याने सुअर सिद्धांत म्हटले होते. रायडरच्या मते, जर आम्ही आत्मसात तिलांजली दिली नसेल बेंथमने केले, तर नैतिक आणि अनैतिक यांच्या कोणतीच भेद करू शकत नाही. जेव्हा आम्ही वैयक्तिक हितकरणाचे प्रकार स्वीकार केले नाही तेव्हा ते सामूहिक हितकरण ही होऊ शकत नाही तेव्हा ही आपल्या मतानेच्या कोणताही प्रभाव पडणार नाही.

) <u>भौतिकवादी दृष्टीकोनाची टिका</u> – उपयोगितावादी दृष्टीकोनाच्या भौतिकवादी दृष्टीकोन कटु टिकेचा विषय बनला आहे. टिकाकारांनी उपयोगितावादाच्या त्या व्याख्येवर टिका केली आहे की, अधिकतम सुख प्राप्त करणे या उपरांत ही मनुष्य जिवाची तृष्णा होत आहे, किंवा मानवी जीवनाचा विकास होता. कारण की वास्तविकता याच्या बिलकुल उलट असते. आदर्शांच्या अभावामुळे मनुष्य जीवनाच्या विकासाची कल्पना ही केली जाऊ शकत नाही, आणि नाही मनुष्य जीवन किंवा कार्याची श्रेष्ठता दाखविली जाते. स्वार्थ सोडून त्यागाची भावना ज्याने भर देतो आदर्श नागरिक सर्व प्रशंसेचा पात्र असतो. उपयोगितावादी या आदर्श पक्षाच्या उल्लेख सुद्धा करत नाहीत.

) <u>अधिकतम व्यक्तींचे अधिकतम सुख एक भ्रमपूर्ण कसोटी</u> – उपयोगितावादाच्या मुख्यानुसार अधिकतम व्यक्तींचे अधिकतम सुख टिकाकारांच्या दृष्टीने भ्रमपूर्ण आहे.

Scanned with OKEN Scanner

ही सत्याच्या कायतील कोणतीही तर्कपूर्ण कसोटी नाही, कारण की हित किंवा प्रसन्नता सुख अशा भावना आहेत, ज्यांचे कोणतेही माप नाही, आणि यामुळेच अधिक व्यक्तींसाठी अधिक सुख याचा मूल्यमापन केली जाऊ शकत नाही, समाजात निरनिराळ्या व्यक्ती वेगवेगळ्या स्वतःचे प्रवृत्ती, स्वभाव, प्रकृती, भावना, रुची, यामध्ये खूप अंतर असल्याने. त्यामुळे एकत्र गोळा अधिक व्यक्तींसाठी अधिक सुख देणारी वस्तु शकत या सिद्धांताची तर्कहीनता प्रकट करताना(ग्री). बेंथम म्हणतो की अधिक संख्या आणि अधिक सुख यात कोणताही तर्कबद्ध संबंध नाही.

सुख किंवा प्रसन्नता अथवा अधिकतम व्यक्तींसाठी ~~लोक~~ अधिक अधिक सुख याचे असा प्रकार कोणत्याही प्रकारचे मापन होऊ शकत नाही. विभिन्न सुखांचे वर्णन केल्याने फक्त मात्रात्मक फरक ही केला आहे गुणात्मक नाही. प्रसिद्ध उपयोगितावाद्यांच्या या सुखवादाला कोणताही आधार नाही, यामुळे [illegible] लिहले आहे की, उपयोगितावाद आपली सरलता आणि सहजता यांना गंभीर ~~आणि~~ ~~किंवा~~ आणि दृष्टिकोनाच्या व्यापकतेच्या किंमतीवर स्वीकारतो.

(5) उपयोगितावाद्यांनी समाजाचे एकीकृत रूप प्रस्तुत केले नाही — टीकाकारांच्या दृष्टीने उपयोगितावाद्यांत सर्वात मोठी त्रुटी ही आहे की, तो समाजाला एक भिन्न व्यवस्थेच्या रूपात व्यक्त करतो एकीकृत रूपात नाही. उपयोगितावाद समाजाला निरुद्देश्य व्यक्तींची गर्दी मात्र समजून समाज आणि व्यक्तिमध्ये रूपात एकता आणि सामंजस्याचा वर्णन करत नाही.

उपयोगितावाद आदर्शवाद्यांसारखे समाजाला नैतिक गटाच्या रूपात समजत नाही आणि नाही त्याचे एकीकृत रूपाला प्रस्तुत करत, याचा परिणाम असा होतो की, उपयोगितावाद दिसायला समाज असंबंधित आणि असंगठित रूपात व्यक्तींना उपयोगितावाद्यांच्या या गोष्टीवर टीका करताना मॅक्सी लिहितो अर्थात वैयक्तिक आणि सामाजिक उपयोगिता यामधील दरी आहे ती पार करण्यास असमर्थ आहे.

(6) राज्य आणि सरकार मध्ये भेद केला नाही → उपयोगितावाद, राज्य आणि सरकारमध्ये भेद करत नाही. सरकार हे राज्याचे

राज्याचे महत्त्वपूर्ण अंग आहे परंतु तरीही या लोकांना [illegible], पर्याय मानून उपयोगितावाद निश्चितच चुकीचा ठरतो हेच सांगत आहे की काही टिकाकारांनी उपयोगितावादाला राज्याचा सिद्धांत न मानून व्यवहारिक कायद्याचा सिद्धांत संबोधले आहे

(7) अल्पसंख्याकांच्या हिताला स्थान नाही -

उपयोगितावादामध्ये अल्पसंख्याकांच्या हिताला स्थान दिले नाही तर बहुसंख्याकांच्या हिताला प्राधान्य दिले आहे. केवळ ने बजावे अधिक व्यक्तींचे अधिक सुख याचे प्रतिपादन बहुसंख्याक आपल्या हिताच्या पूर्तीसाठी अल्पसंख्याक वर्गाला अन्यायकारक त्यांच्या हिताच्या पूर्तीमध्ये बाधा मानतात या प्रकारे उपयोगितावादी विचारांमध्ये अल्पसंख्याक वर बहुसंख्याक वर्गाचा प्रभावशाली ठरू शकतो, या संबंधात हॅलोवेल म्हणतात की, अन्याय व अत्याचार यापासून सुटका करून घेण्यासाठी, मार्ग नाही हा बहुमताच्या अत्याचाराला प्रोत्साहन करणारा व स्वार्थी कल्पिलेला आहे.

(8) स्वातंत्र्य व समतेला स्थान नाही

उपयोगितावादी विचारवंतांनी स्वातंत्र्य व समानता याच्या नावाने सुरक्षेला अधिक महत्त्व दिले आहे त्यांनी स्वातंत्र्याला सुरक्षेच्या अधीन केले आहे. बेंथमच्या काळात फ्रान्स क्रांतीच्या आगोदरच्या सम्राट फ्रान्सिस आणि रशियाची राणी कैथरिन यांची ज्या शब्दांत प्रशंसा केली आहे, त्यावरून हे स्पष्ट होते की स्वातंत्र्य व समता या संबंधी धारणा यांची नव्हती. समतेच्या बाबतीत तर त्यांचे असे म्हणणे आहे की, समतेची स्थापना हिरिरीने होणे आणि हिंसात्मक समाज बनणे धाडसाचे. आधुनिक युगात ही धारणा कधीही मान्य होणार नाही

राजकीय विचारांना देन -

(Contribution of Political Thought)

राजकीय विचारांना उपयोगितावाद्यांनी महत्त्वपूर्ण देणगी या मध्ये उपयोगितावादी विचारवंतांचे योगदान महत्त्वपूर्ण आहे. डेविडसन ने या बाबतीत लिहिले आहे की, १९ व्या शतकात अधिकांश भागात यांच्या विचारांची प्रधानता होती आणि त्यांनी पद्धतीने लिहिले की, मानव स्वभावाचे अनुसंधान आणि तर्क - विज्ञान यामध्ये लोकांचा आशावाद व व्यवहारिक राजनीति

Scanned with OKEN Scanner

सामाजिक सुधार आणि मंगलकारी कायदा यांना निर्मितीस्थान इतक्या मोठ्या प्रमाणात आलेली पहिले कधी ~~किंवा~~ विचार केलेला नेला जातो. उपयोगितावादाची महत्त्वपूर्ण देणगी पुढीलप्रमाणे

(१) राजकीय शासन सर्वोत्कृष्ट -

राजकीय शासन उपयोगितावाद एक सर्वोत्कृष्ट विचारधारा आहे. उपयोगितावादाने विचारवंताच्या राजकीय शासन उपयोगितावादी दृष्टिकोन सर्वथा उचित आहे, ब्रिटनने लिहिले आहे की, उपयोगितावादाने वर्तमान संस्थांचे, प्रगती मापण्यासाठी, एक चांगले यंत्र प्रदान केले आहे. मॅक्सी लिहितात उपयोगितावाद बेंथमद्वारा प्रतिपादन केलेल्या, सुख-दुःखाच्या कसोटीचा आविष्कार करणार आणि उपहास करणार व्यक्ती सुद्धा याच्या या सिद्धांताची उपेक्षा करत नाही की सरकार व त्याचे अधिकार याचे औचित्य फक्त या गोष्टीमुळे निश्चित होते की प्रजा किती प्रसन्न आणि स्वच्छ सुख घेत आहे आणि सरकार त्यांची किती सेवा करत आहे.

(२) व्यावहारिकतेचा उपयुक्त आधार (Proper Base of Practicality)

राजकीय विचारात उपयोगितावाद व्यावहारिक सिद्धांताला रूपात प्राप्त झाला आहे. उपयोगितेच्या आधारावर कोणत्याही आधारावर चांगले या वाईट ठरवले जाऊ शकत. उपयोगितेच्या आधारावर हा राजकीय व सामाजिक सुधारणांची सफलता अवलंबून आहे. उपयोगितावादात व्यावहारिकतेला महत्त्व दिले आहे की कोणतीही वस्तूचे सदैव उचित कसोटी आहे

(३) वैज्ञानिक पद्धतीला महत्त्व -

उपयोगितावादी विचारवंतांनी विविध राजकीय सामाजिक आणि आर्थिक समस्या सोडवण्यासाठी वैज्ञानिक पद्धतीला महत्त्व दिले. ही उपयोगितावादाची महत्त्वपूर्ण देणगी आहे

(४) व्यक्तिगत स्वातंत्र्याला महत्त्व -

व्यक्तिगत स्वातंत्र्याला महत्त्व देणे ही ही उपयोगितावादाची महत्त्वपूर्ण देन आहे. उपयोगितावादी विचारधारेच्या आधारावर व्यक्तीला व्यक्तीच्या विकास करण्याचे स्वातंत्र्य नव्हते, उपयोगितावाद द्वारा व्यक्तीला व्यक्तिगत स्वातंत्र्य मिळवून दिले गेले, जेणेकरून कोणताही व्यक्ती दुसऱ्याच्या अधिकारावर आक्रमण किंवा नुकसान करणार